

- Taapken, J., F. en T. Bloem, 1955: Overzicht van het verloop der invasie van de Notenkraker, *Nucifraga caryocatactes*, in Nederland, 1954/1955. *Ardea* 43, pp. 145-174.
- Weber, Hubert, 1955: Tannenhäher-Invasion 1954-55. *Falken* 2, Heft 4, pp. 121-123.
- Wüst, Walter, 1955: Sibirischer Tannenhäher (*Nucifraga caryocatactes macro-rhynchos* Brehm) bei München brütend. *Ornith. Mitteilungen* 7, pp. 194-195.

Witkopeenden, *Oxyura leucocephala* (Scop.), op het IJsselmeer bij Huizen (N. H.)

door

G. A. DE VRIES

Zaterdagmiddag 26 November 1955 bevond ik mij om omstreeks 3 uur op het westelijk havenhoofd te Huizen (N.H.), toen twee eenden, die op een afstand van ongeveer 60 meter voor de haveningang dreven, mijn aandacht trokken. Wie schetst mijn verbazing en enthousiasme, toen ik hierin twee Witkopeenden herkende! Beide exemplaren droegen het vrouwelijk kleeid. De witte zijkant van de kop met de donkere overlangse streep waren zeer opvallend. Deze overlangse wangstreep sloot niet op de donkere achterkant van de nek aan, zoals PETERSON'S afbeelding in de Vogelgids (pl. 12) laat zien. [In tegenstelling tot deze tekening begon de donkere kopstreep onmiddellijk aan de snavelbasis (Voous)]. Nog opvallender was de lange „stekel”-staart, die ze in momenten van opwinding rechtop zetten (Fig. 1 c, d). Ook de, aan de basis knobbelvormig gezwollen, donkere, bijna zwarte snavel was zeer karakteristiek. Beide vogels waren druk bezig het verenkleed te verzorgen en richtten zich daarbij af en toe half uit het water op, waarbij de gemarmerde, grauwbroune borst en buik zichtbaar werden. De staart was zeer donker, bijna zwart. De witte onderstaartdekveren staken daarbij scherp af. De vogels bleven steeds zorgvuldig uit de kust op ongeveer hetzelfde plekje ronddobberen en stopten af en toe de kop tussen de veren om te slapen. De staart werd in deze rusthouding onder een hoek van ongeveer 45° omhoog gedragen (Fig. 1 a). Eénmaal stak er een zijn poot recht omhoog en wapperde ermee heen en weer, zoals futen dat wel doen.

De volgende dag werden de vogels reeds om 10 uur in de morgen gezien door de heren A. B. H. WOLFF en H. NUIJEN, die daags te voren

van de bijzonderheid op de hoogte waren gebracht. Omstreeks 12 uur stelden J. HOOPERHEIDE en VOOUS, die inmiddels ook gewaarschuwd waren, eveneens de aanwezigheid van de vogels vast. In de middag hebben WOLFF, NUIJEN en DE VRIES, alsmede P. PLOEGER en J. PRINS, de vogels nogmaals goed kunnen waarnemen. Zij vlogen af en toe enige meters laag over het water, waarbij zij een erg logge indruk maakten. Zij bleven echter steeds in de buurt van de haven.

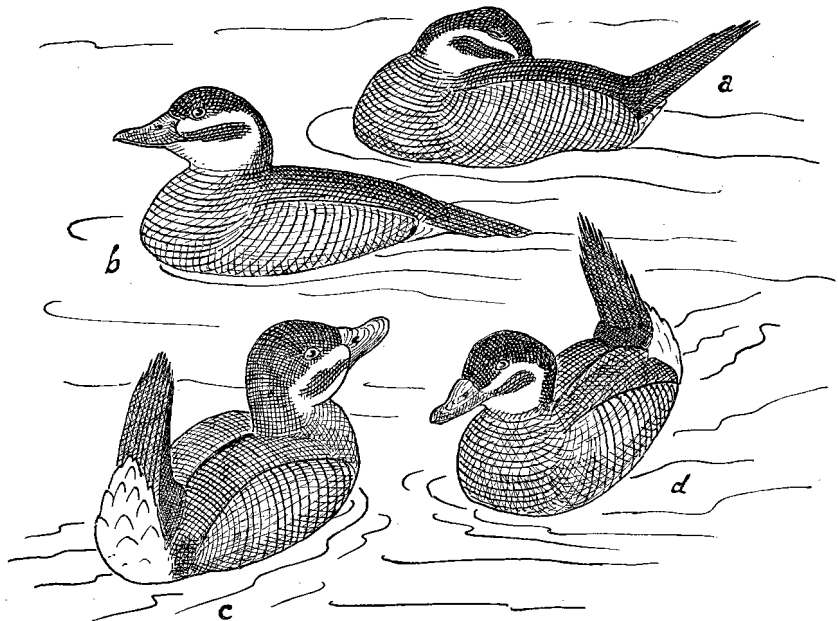

Fig. 1. Witkoppend of Stekelstaarteend, *Oxyura leucocephala*, in vrouwelijk kleeid. Haven van Huizen (N. H.), November 1955.

Er werd nu ook ijverig naar voedsel gedoken. De vogels lagen laag in het water met de staart vaak plat op het wateroppervlak [of er vlak onder (Voous) (Fig. 1 b)]. Het onderduiken ging zeer soepel, zoals dat bij duikeenden het geval is. Eén enkele keer werd waargenomen, dat tijdens het wegduiken de vleugels zijwaarts gehouden werden. Dit was echter een uitzondering. Evenals op 26 November werd ook nú geen enkel geluid gehoord. Op onze zelf bedachte lokroepen kwamen de vogels, nieuwsgierig geworden, langzaam wat dichterbij, zodat de knobbelsnavel duidelijk te zien was. Ook kon men nu duidelijk de

stekels aan de staart zien. [Het viel op, dat de vogels bij verontrusting zich duikend en niet vliegend verwijderden. Daarbij lagen zij zeer laag in het water en toonden zij een opvallend breed lichaam (VOOUS)].

Juveniele vogels dragen, volgens opgave in *De Nederlandsche Vogels* van EYKMAN c.s. (p. 651) het vrouwelijk kleed, maar onderscheiden zich van de ♀♀ door de mattere tint, de uitspringende schachten van de staartpennen en de zwartachtige, in plaats van donker loodkleurige snavel. [Deze graduele kenmerken zijn in het veld niet met zekerheid vast te stellen. De ene vogel was donkerder bruin op kop en rug dan de ander en had ook een iets donkerder snavel. Wij moeten tevreden zijn met de vaststelling, dat de twee vogels in een vrouwelijk kleed waren (VOOUS)].

De Witkopeend of Stekelstaarteend werd tot nu toe slechts driemaal in Nederland waargenomen. Het eerste exemplaar werd buitgemaakt op het Schollevaars-eiland bij Rotterdam in Maart 1851, de andere twee werden geschoten in 1874 te Oostzaan en in 1913 op het Kampereiland, beide in de laatste helft van November. Alle exemplaren waren wijfjes. Volgens NIETHAMMER werden in Duitsland slechts twee exemplaren bemachtigd, en wel een ♀ in 1854 en een ♂ in 1924. Het „*Handbook of British Birds*” noemt de soort niet en ook in België is de soort nooit vastgesteld. De waarneming te Huizen kan dus terecht gelden als een grote bijzonderheid.

Naschrift: W. H. BIJMAN, J. KIST, J. SWAAB en M. J. TEKKE namen de twee Witkopeenden waar op 28 November, 's morgens bij het kriecken van de dag. De vogels bevonden zich nog op dezelfde plaats, nabij het eind van het havenhoofd. KIST deelt hierover het volgende mee (in litt.): „De vogels waren druk aan het fourageren en doken onophoudelijk, vaak met zeer korte tussenpozen. De duikduur werd vastgesteld op 12-27 sec., als regel 16-18 sec. Wij namen drie verschillende zwemhoudingen waar: (1) de meest frequente houding was die, waarbij de staart niet zichtbaar was (onder of plat op het water); (2) een houding, waarbij de staart een hoek van 45° met het water maakte; (3) bij alarm — toen een motorbootje naderde — of bij opmerkzaamheid, een houding, waarbij de hals en de staart loodrecht naar boven werden gestrekt en de waaivormig gespreide staart zelfs in de richting van de rug „doorsloeg”. In de laatste houding werd de vuilwitte „anaalstreek” (onderstaartdekveren) zichtbaar. De beide vogels waren enige tijd in gezelschap van een Toppereend ♂, die aanmerkelijk groter was dan de Witkopeenden”.

KIST merkt verder op, dat de koptekening in de Vogelgids niet voldoende karakteristiek wordt beschreven. Beter dan van „witte wangen met een donkere streep er door”, kan men spreken van donkere bovenkop met daaronder een lange, witte streep, die onder het oog ligt, vervolgens een langwerpige, ovale, donkere wangvlek en daaronder witte kin, keel en bovenzijhals.

Op 10 en 11 December 1955 werden op precies dezelfde plaats wederom twee Witkopeenden door verscheidene personen waargenomen. Waarschijnlijk waren het dezelfde vogels als die van veertien dagen geleden. Voous stelde wederom vast, dat één vogel donkerder bruin was dan de ander. 's Middags 11 December waren de vogels onafgebroken aan het duiken in het diepere gedeelte van de vaargeul aan het einde van het havenhoofd. De duikduur werd door Voous geschat op: 10 sec. (1 ×), 15 sec. (1 ×), 20 sec. (1 ×), 25 sec. (6 ×).

De Witkopeend heeft een zeer merkwaardig broedgebied, dat zich uitstrekt van Marokko en Zuid-Spanje tot aan de Altai in Midden-Azië. Niet alleen is dit broedgebied in hoge mate verbrokkeld, maar de broedvogels zijn zeer erratisch en keren lang niet altijd naar hun oude broedplaatsen terug. Deze eenden hebben een voorkeur voor ondiepe, met riet omzoomde zoet- of brakwaterplassen in gebieden met warme, droge zomers; zij komen veelal voor in steppen en zelfs woestijngebieden. De dichtstbijzijnde regelmatig bezochte broedplaatsen liggen in Zuid-Hongarije; in Zuid-Spanje komen zij zeer onregelmatig voor.
(Voous)

Summary: Two White-headed Ducks (*Oxyura leucocephala*) in female plumage were observed on the IJsselmeer near Huizen (N.H.) on November 26-28, and again on December 10-11, 1955. The observations probably refer to the same birds. The birds could easily be recognized by their long and dark, bristly tail and their peculiar head-design with dark longitudinal streak on the cheeks. The bill was dark grey and conspicuously swollen. At least 12 observers have confirmed the identification. This observation makes a total number of 5 records of the White-headed Duck in the Netherlands, the third and fore-last record dating from 1913. Three records are from late November, one is from December and one from March.